

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

A M. NEMZETI MÚZEUM ÖRMÉNY VONATKOZÁSÚ
KÉZIRATAI.

A Nemzeti Múzeum kéziratárában találtunk eddig nyolcz darab olyan kéziratot, melyek hazai vonatkozásuknál fogva egyrészt, továbbá specialis örmény irodalmi érdekességüknél fogva is szélesebb körben való figyelmet érdemelnek. Ketteje e kéziratoknak annyiban bir armenistikai vonatkozásokkal, hogy Szamosújvár multjára, vagyis a szamosújvári uradalom birtokaira, felszereléseire, egykori állapotára utal, míg másik kettő genealogiai adatai folytán méltó a figyelemre. Ezeken kívül egy folio, egy kvart, két tizenkettő alakú, összesen négy kézirat specialisan örmény jellegű mind tartalma, mind pedig betűje, írásmódja és a bennök foglalt rajzok ékítés módja tekintetében.

E közlemény keretében a jelzett kéziratok hirüladása mellett főként az a cél vezet, hogy czimük és tartalmuk vázlatos ismertetésével használásukat a kutatók számára lehetővé tegyük s figyelmüket eme kéziratokra eleve rátereljük. A nyolcz darab kézirat között levő két genealogiai jegyzés közül egyik a baraczkházi Capdebo családra vonatkozik, a másik pedig az örmény királyok családfáját ismerteti. Nem rendszeres, kidolgozott genealogiai munka egyik sem, inkább töredékes jegyzéseknek tekinthetők, minők a Nagy Gábor *) gyűjteményeiben nagy számmal találhatók. A XVIII-ik századbéli művelt dilettansnak érdekes típusa tükröződik elénk Nagy Sándor eme hátrahagyott irataiból. Nem lévén módszeres tudós s nem tudván munkásságát bizonyos rendszer alapján irányítani, a gyűjtőknek ama típusa formálódott ki benne, kit a szellemi élet legjelentéktelenebb mozzanata is érdekelt s az összegyűjtött jegyzéseket nem a maga, hanem az

*) Nagy Gábor (1770—1861) kir. főtörvényszéki ügyvéd, régiségbuvár és gyűjtő. Kazinczyval belső barátságban élt. Kézirati gyűjteményeinek egy része a Nemzeti Múzeumba került; de a nagyobb hányad, mintegy 20 kötet okiratgyűjtemény a debreczeni ref. kollegium tulajdona. Neje különben örmény leány volt, a biharmegyei Lukács családból s ezen a révén Nagy Gábor a bihari örményekkel a legszívélyesebb viszonyban élt.

utána következő kutatók használatára állította egybe, — további feldolgozások céljából.

Nagy Gábor dilettantizmusában benne van egyúttal kéziratának az ötletszerű, töredékes, olykor még csekélyértékű volta. Jelen kézirati jegyzései sem rendszeres adatgyűjtések, hanem töredékes dolgok, a mik azonban arra mindenesetre jők, hogy nyomokat adjanak a kutatónak, melyen azok később önállóan tovaindulhassanak, kivált, ha a tárgy maga olyan természetű, hogy a rávonatkozó irodalom előmunkálatai még a próba vagy a kezdés határáig sem jutottak. Az egyik kézirat teljes czime ez: „Cagliostro, Capdebo et Csabi familiarum tabellae genealogicae. Frustra 3 MSS. Sec. XIX. E collect. Gabr. Nagy.“ Kézirattári jelzete: 1995. Quart. Lat. — A Capdebo családra vonatkozó rész egy kvart alakú lapon a család származási tábláját ismerteti 1827-ig. — A következő kézirati jegyzés ezt a címet viseli: „Armeniae Reges concern. Acta Genealog. — E coll. G. N.“ A folio nagyságú kéziratlap belső czime: Armeniae Regum Genealogia. Az örmény királyok származási tábláját ismerteti Ruben királytól kezdve — magyar nyelven, itt-ott forrásaira való hivatkozással.

Torma Károly kézirati gyűjteményéből vétel utján 1887 évben két darab Szamosújvárra vonatkozó kézirat jutott a Nemzeti Múzeum könyvtára birtokába. 3492. Fol. Lat. — jelzésű az egyik ezzel a címmel: Inventatio Fiscalis Domini Szamosujvár szive Urbarium stb. — negyven folio lapnyi tartalommal, melyek mind a szamosújvári uradalomra vonatkozó feljegyzéseket tartalmazznak. A kézirat táblája belső lapjának felső részében olvasható a kézirat alkalmasint egykori birtokosának, az örmény Dániel Tódornak autogramja; hasonlóképen a kézirat utolsó lapján a következő jegyzés: Venit in Possessionem Theodori Eugenii Daniel Anno 1735 Die 5 Augusti. — A másik kézirat szintén folioalakú, 82 lapnyi terjedelemmel és ezzel a könyvtári jelzéssel: 3493 Fol. Lat. Czime: „Anno 1702. In Mensibus Iunio, Iulio et Augusto Productio Dominy Fiscal: Szamosujvár.“ — A kézirat ele-

jétől végig latin nyelvű az utolsó oldal kivételével, hol XVIII. század eleji ortografiával magyar bejegyzés is található. A „Szamosújvárhoz tartozó Controversia nélkül valló jószágok“-nak felsorolása ez, mely első pontjában Gerla-val kezdődik, „a hollót is most az Örmény város vagion.“ E kézirat tábláján is van bejegyzés, ez is Daniel Tódortól való 1740-ből.

Az örmény betűkkel készített kéziratoknak azaz kodexeknek érdekes darabja egy XV. századbéli illusztrált evangéliumos könyv egy kötetben, melynek teljes czime ez: *Evangeliorum liber Armeniacus. Cod. Sec. XV. pag. 178 in fol. (1. Fol. Armen.)* — A kvart formatumú kéziratok között a *Rituale Armeniacum* című, XIV-ik századnak jelzett kodex (1. Quart. Armen.) szerepel egymagában, de van ezenkívül a tizenkettédret alakúak között még két darab: „*Narrationes sacrae, et miscellanea Armeniaca cum iconibus variis manu rudi exaratis. Cod. Sec. XVIII. pag. 166 in 12-o* című az egyik. 1. *Duod. Armen.* jelzettel és „*Meditationes sacrae homiliticae idiomaticae Armeniaco Cod. Sec. XV. pag. 512 in 12-o (2 Duod. Armen.)* című a másik, egy-egy kötetben. Az utóbbinak utolsóelőtti lapján Daniel Miklós (Nicolaus) bejegyzését találjuk, miből annyit következtethetünk, hogy valószínűleg a Daniel család tulajdona volt a kodex, mely később a másik hárommal együtt Jankovich Miklós gyűjteményébe került, innen pedig a Nemzeti Múzeumba. A 2. *Duod. Armen* jelzetű kézirat szójegyzéken kívül az örmény abc-ét, számsort, különféle jegyzéseket és rajzokat tartalmaz. Elősoroltuk és a mennyre lehetett, nagy vonásokban ismertettük e darabokat, — de mindeme kéziratok kellőképen értékelve csak akkor lehetnek, ha hozzáértő szakember az erdélyi örmény kolóniákban található egyéb örmény kéziratokkal, kodexekkel egyetemben tanulmány tárgyává teszi őket, megállapítja keletkezésük idejét, helyét, körülményeit, a kéziratok eredeti, esetleg másolt vagy hamisított voltát s végül megismerteti ez iratok szerzőivel. Ilyen vállalkozásra a M. Nemzeti Múzeum örmény nyelvű kézíratai is ösztönzésül szolgálhatnak.

DR. BÁNYAI ELEMÉR.

GÓBÉSÁG.

A „Székelység“ idei 27. számában aug. 12-éről keltevezve Gobé aláírással röpirat jelent meg Csikvármegye törvényhatóságának tagjaihoz. . . A napokban kerültem haza külföldről, s a röpiratot csak ma olvastam el. Hamarjában néhány megjegyzést teszek reá, hogy még megjelenhessék az „Armenia“ szeptemberi számában.

A röpirat a csikvármegyei alispánválasztás alkalmából az örmény jelölt, illetőleg a megyei örménység ellen fordul. Neveket nem említ. Én most nem tudom, kikről van szó; engemet a személy nem érdekel. Én csak az elvet tekintem.

A röpiratból néhány örvedetes dolgot tudnék meg, ha nem volna túlzás. Hogy az örmények a megyében összetartanak, hogy szuverenitásaikról lehet beszélni, hogy az örmény érdekek tultengenek. Hátha így van, akkor nem félttem Csikvármegyét attól, hogy gazdaságilag és politikailag, társadalmilag és erkölcsileg sülyedni és zülleni fog, mint a többi székely megyék. Akkor nem félek attól, hogy a magyar nemzeti érzés, a magyar érdek gyöngülni fog e megyében, s hogy el fognak hatalmasodni a centrifugál törekvésű nemzetiségek. Akkor bizom Csikvármegyében, hogy a magyarság megvihatatlan erős bástyája marad ojt a legszélso Keleten.

A csiki örmények faji öntudata, összetartása, közéleti jelentősége annál örvedetesebb jelenség volna, mert máshol e hazában nem igen lehet ilyesmit rájuk fogni. Ők maguk széthúznak, nem érzik örmény voltuk értékét. A közvélemény nem méltányolja őket kellően, a kormány nem pártolja. Csikvármegyének egyetlenegy városi jellegű községe volt, nagy kulturális és gazdasági jelentőséggel. Az örmény színezetű Gyergyó-Szent-Miklós. Ezt mindenben mellőzték. Egy akkor falúnak is alig nevezhető fészket, Csikszeredát, erőszakolták megyei székhelylyé.

A székelység pang, pusztul. Az intelligencia által kiválók nem a szülőföldön, hanem szerte a hazában keresnek és találnak nagymérvű érvényesülést; sokan kivándorolnak. Aztán megfélekednek az ősi rögről. Nem elég szívósak, nem elég életerősek, nem tudnak elég